
BANKING PARTNERSHIP - CONTRIBUTION TO THE NEW ECONOMIC THEORY

Halil Kalač, Ph.D

Central Bank of Montenegro, Banking Ombudsman – Podgorica, Montenegro
halil.kalac25@gmail.com

Abstract: Through the implementation of the banking partnership model one can achieve development and social objectives and social responsibility of banks' operations. Banking partnership model is one way of recovery from the current financial crisis, and means of preventing future financial and related economic crises. An alternative model is necessary to the existing conventional banking model which is dominant in the banking operations. Conventional banking is based on fixed return of financiers, and its main goal is profit maximization. Banking partnership prefers equity financing modalities based on partnership of financiers, entrepreneurs and clients. Given the attention to current problems caused by the crisis, the academic community and beyond, in recent years, considers as important to define new content in the context of the emergence of new banking models and concepts. All previous major financial and economic crises have emerged in the conventional banking. This was the case in the Great Depression at the beginning of the twentieth century, and also in the current economic and financial crisis.

On the basis of a regulation system and the principles of the model of conventional banking, financial institutions (banks) obtain income (interest) besides the realized profit in the project where financial capital is invested (investments, manufacturing, real estate). The banking partnership model assumes that the bank's profit (interest) as income on financial capital input should be achieved on a real basis, in the realized profit of the borrower. This implies that in the input, financial capital, income (return, profit) should not be defined as fixed and predetermined. The bank should share the risk of investing in a project with a partner and share earned profit. In market economies, the average rate of return on equity (financial) is higher than the average rate of economic growth. Conventional banking model continuously generates an increase in the difference between the rate of return on financial equity and the rate of growth of national banking income. Banking partnership model would mitigate the spread between rates of return on financial equity and the rate of economic growth. It is its main social mission, which is not the case with the conventional banking model. Banking partnership would allow changes in the distribution of earned income, which leads to a more fair distribution of acquired wealth.

Based on the analysis of current indicators of the banking alternative concepts (ethical, social, Islamic), one can reach a conclusion about their inability to seriously affect the economic recovery from the current financial and economic crisis, as well as their lack of ability to prevent the emergence of new financial and economic crisis.

Therefore, the paper, following the review of the existing banking models, gives an overview of the banking partnership model, as an alternative to conventional banking concept. The success and importance of the banking partnership model in practice, its resistance to the financial crisis, the effects of banks' banking partnership in the society as a whole, has yet to be reviewed.

Keywords: Banking models, conventional banking, banking partnership, financial crisis.

PARTNERSKO BANKARSTVO – PRILOG ZA NOVU EKONOMSKU TEORIJU

Prof. dr Halil Kalač

Centralna banka Crne Gore, Bankarski ombudsman, Podgorica, Crna Gora
halil.kalac25@gmail.com

Sažetak: Kroz primjenu modela partnersko bankarstvo mogu se ostvariti razvojni i socijalni ciljevi, uz punu društvenu odgovornost poslovanja banaka. Model partnersko bankarstvo jedan je od načina oporavka od aktualne finansijske krize, te kao sredstvo prevencije budućih finansijskih i sa njima povezanih ekonomskih kriza. Neophodan je alternativni model postojećem modelu konvencionalno bankarstvo, dominantnom u poslovanju banaka. Konvencionalno bankarstvo se temelji na fiksno definisanom prinosu finansijera, a njegov osnovni cilj je maksimizacija profita. Partnersko bankarstvo prednost daje vlasničkim modalitetima finansiranja zasnovanim na partnerskom odnosu finansijera, preduzetnika i klijenta. Obzirom na pažnju koju izaziva aktualna problematika krize, u akademskoj i široj društvenoj zajednici, posljednjih godina, važnim se smatra definisanje novih sadržaja u kontekstu nastanka novih bankarskih modela i koncepcija. Sve dosadašnje velike finansijske i ekonomske krize

nastajale su u konvencionalnom bankarstvu. Tako je bilo u velikoj ekonomskoj depresiji početkom dvadesetog vijeka, a tako je u još uvijek aktuelnoj ekonomskoj i finansijskoj krizi.

Na osnovu sistema regulacije i principa modela konvencionalnog bankarstva, finansijskim institucijama (bankama) pripada dohodak (kamata) mimo ostvarenog profita u projektu gdje je uložen finansijski kapital (investicija, proizvodnja, nekretnina). Model partnersko bankarstvo podrazumijeva da profit banke (kamata) kao dohodak na input finansijski kapital, bude ostvaren na realnoj osnovi, u ostvarenom profitu zajmoprimaca. To podrazumijeva da kod inputa finansijski kapital dohodak (prinos, profit) ne treba biti fiksno definisan i unaprijed određen. Banka treba sa partnerom da dijeli rizik ulaganja u projekat koji finansira i dijeli stečeni profit. U tržišnim ekonomijama prosječna stopa prinosa na kapital (finansijski) veća je od prosječne stope ekonomskog rasta. Model konvencionalnog bankarstva stalno generira povećanje razlike između stope prinosa na finansijski kapital i stope rasta nacionalnog dohotka. Model partnerskog bankarstva ublažio bi raspon između stope prinosa na finansijski kapital i stope ekonomskog rasta. To je njegova osnovna društvena misija, a što nije slučaj kod modela konvencionalno bankarstvo. Partnersko bankarstvo bi omogućilo i promjene u raspodjeli stečenog dohotka, što dovodi do pravednije raspodjele stečenog bogastva.

Na osnovu analize pokazatelja poslovanja sadašnjih alternativnih koncepata bankarstva, može se donijeti zaključak o njihovoj nemogućnosti da ozbiljnije utiču na ekonomski oporavak od aktuelne finansijske i ekonomske krize, kao i njihovoj nedovoljnoj sposobnosti da spriječe pojavu novih finansijskih i ekonomskih kriza.

Stoga, u se radu nakon osvrta na postojeće modele bankarstva, daje prikaz modela partnerskog bankarstva, kao alternativnog koncepta konvencionalnom bankarstvu. O uspješnosti i značaju modela partnerskog bankarstva u praksi, njegovoj otpornosti na finansijsku krizu, učincima banaka partnerskog bankarstva u društvu u cjelini, tek se treba (pr)ocjenjivati.

Ključne riječi: modeli bankarstva, konvencionalno bankarstvo, partnersko bankarstvo, finansijska kriza.

1. IDEJA RADA

Među klijentima banaka raste uvjerenje da neophodan novi model bankarstva koji bi bio alternativno bankarstvo postojećem konvencionalnom bankarstvu, koji bi bio manje špekulativan i egoističan, odgovorniji u svom poslovanju. Poražavajući su rezultati istraživanja iz 2012. godine o raširenosti nelegalnih i/ili kriminalnih aktivnosti u finansijsko – servisnoj industriji.¹ Prisutno je mišljenje da su tradicionalne, odnosno konvencionalne banke, izložene ozbiljnom reputacijskom riziku, ako se tome doda činjenica da je aktuelna finansijska kriza nastala u najrazvijenijem banakskom sistemu (SAD) i prerasla u globalnu ekonomsku krizu. Pojava globalne finansijske i ekonomske krize, može se smatrati razlogom pokretanja revitalizacije i reafirmacije ideje i prakse društveno odgovornog bankarstva. Aktuelna finansijska kriza svjedoči da su brojni bankarski proizvodi bili, ili da su još uvijek destruktivni, a ne produktivni, te da je finansijsko tržište i dalje prezasićeno prodavcima, kako finansijskih proizvoda, tako i bankarskih usluga, prekompleksno u sadržaju ponuđenih proizvoda i nerazvijeno u dijelu zaštite korisnika finansijskih usluga.² Prisutni skepticizam podstiče na neophodnost kreiranja i primjene novog modela bankarstva, društveno odgovornog u praksi. Banke bi osim profita trebale gledati i na efekte koje imaju na društvo i prirodu. U konvencionalnom bankarstvu prisutno je hazardsko ponašanje, prevare i skandali i sa referentnim kamatnim stopama³. Ove prisutne pojave podigle su nivo svijesti i doprinijeli oblikovanju izražene potražnje za bankarstvom koje nema takve probleme i koje neće izazivati krize, potrebu za bankama koje imaju više savjesti i samokontrole u svojim finansijskim pettima. Promovisanje korporativne društvene odgovornosti u

¹ U SAD i Ujedinjenom Kraljevstvu, rađeno je istraživanje kod 500 zaposlenih u finansijskoj industriji, koje je pokazalo da oko 26% ispitanika potvrdilo da su uočili neke oblike pogrešnog obavljanja poslovnih zadataka; 24% izrazilo je stav da se finansijski radnici moraju upustiti u nelegalne radnje ako žele biti uspješni; 16% odgovorilo je da bi bili spremni na kriminalne radnje poput zlouporabe povlašćenih informacija u svrhu trgovanja, ako bi mogli proći nekažnjeno; 39% vjeruje da se njihovi konkurenti takođe upuštaju u nelegalne i sumnjive radnje, jer u protivnom ne bi bili uspješni; za 30% ispitanih različiti oblici kompenzacija i bonusa stvorili su pritisak za kompromitirajuće ili nezakonite radnje, dok 23% ispitanika ističe da su korišteni i drugi oblici pritiska, koji su posticali zaposle na takve radnje. (Wehinger, G., *Banking in a Challenging Environment: Business Models, Ethics and Approaches towards Risks*, OECD Journal: Financial Market Trends, Vol. 2012/2, pp.1-4, p.7: https://www.oecd.org/finance/Banking_in_a_challenging_environment.pdf, [22.02.2017.].

² Ibid, pp. 4-6.

³ D. Hou, D. Skeie, *LIBOR: Origins, Economics, Crisis, Scandal, and Reform*, Staff Report No. 667, March 2014, pp. 8-12, https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/staff_reports/sr667.pdf, [02.03.2017.].

konvencionalnom bankarstvu, često je stvar pomodarstva, te jedan od načina sticanja reputacijskog kapitala i legitimiteta banaka u javnosti, u okolnostima njihove ekstra profitabilnosti.

Partnersko bankarstvo kao novi model u poslovanju banaka, podrazumijeva konkretnu (društvenu) angažovanost u finansiranju projekata u fokusu zajedničkih interesa, umjesto maksimizacije profita jedne strane. U ovom modelu bankarstva, pored profita banka nastoji ostvariti i ciljeve u pogledu ujednačenog razvoja, društvene jednakosti i ostalih širih društvenih ciljeva. Model podrazumijeva partnerski odnos, veću posvećenost banke svojim klijentima, prvenstveno korisnicima finansijskih sredstava na partnerskim osnovama, kao i društvenim i ekološkim pitanjima zajednice. Stoga, između banaka koje bi poslovale po partnerskim principima i klasičnih konvencionalnih banaka, postoje razlika, pri čemu je klasična konvencionalna banka usmjerena na unaprijed određen prihod, bez obzira na ishod projekta koji se finansira.

Banke koje ne pripadaju konvencionalnom bankarstvu pokazale otpornost na finansijsku krizu.⁴ Zainteresovanost nauke za ovu problematiku, pored enormnog praktičnog značaja potvrđuje i istraživanja u ovom području.

Ovaj rad nastao je s ciljem davanja odgovora na neka od postavljenih pitanja, ali i posticanja rasprave o novom alternativnom bankarskom modelu, partnerskom bankarstvu, što može biti prilog novoj ekonomskoj teoriji.

2. MODEL BANKARSTVA

Tokom istorijskog razvoja bankarstva oformili su se, gledano prema kriterijumu prirode odnosa između banaka i njihovih komitenata, slijedeći modeli bankarstva: a) konvencionalno bankarstvo sa tri osnovna koncepta: američki, njemački (hausbank), japanski (keirets), i b) islamsko bankarstvo.

a) Konvencionalni model bankarstva zasniva se na transakcijskom ili tradicionalnom finansiranju putem standardizovanih bankarskih proizvoda (transaction-oriented lending). Kako konvencionalno bankarstvo ostveruje saradnju sa svojim komitentima, uočilo se u aktuelnoj finansijskoj i ekonomskoj krizi. Pokazalo se od strane konvencionalnih banaka nedovoljno poznavanje suvlasničke strukture u alokaciji finansijskih sredstava, i očekivano tome, podjela profita između banaka i njihovih komitenata. Zbog nezainteresovanosti za svoje komitenate, visine prihoda od ugovorene kamate te nekamatnih prihoda, po osnovu odobrenih kredita, model konvencionalnog bankarstva, u svojim njegovim konceptima, često je nailazio na kritičare i od strane akademske zajednice. Naime, u takvim poslovnim odnosima izostalo je očekivano razboritije upravljanje rizicima od strane banaka. Izostala je alokativna efikasnost banaka i njihovih dužnika, što je u konačnom, uz nekvalitetnu primjerenu regulacije i supervizije od strane prudencijalnih autoriteta, uzrokovalo pojavu aktuelne finansijske krize i njom izazvanu ekonomsku krizu, kao i otežan izlazak iz nje⁵.

b) Model islamskog bankarstva pojavio se u drugoj polovini dvadesetog vijeka. Ovaj model zasnovan je na principima čije je izvoriste u islamu i dominantno posluje u islamskom pravnom sistemu (šerijatsko pravo). Ključni princip islamskog bankarstva je nepostojanje pojma kamata kao prihod. U ovom modelu bankarstva zabranjena je kamata kao prinos čija je visina unaprijed utvrđena. To ne znači da finansijer nema pravo na prinos od uložених sredstava, već da se visina prinosa mora dovesti u vezu sa ekonomskim rezultatom finansiranog projekta. Prednosti ovog modela bankarstva je u podjeli rizika između finansijera i preduzetnika, većoj posvećenosti finansijera uspjehu projekta, i po tom osnovu većoj alokativnoj efikasnosti. Prednosti ovog koncepta se ogledaju i u djelovanju na štednju, investicije i potpunije ostvarenje ideala društvene pravde. Ovaj model bankarstva ne može da da efekte u anglosaksonskom i evropskom pravnom sistemu.

3. PARTNERSKO BANKARSTVO - NOVI MODEL BANKARSTVA

⁴ R. Benedikter, *Social Banking and Social Finance: Answers to the Economic Crisis*, 2010. Springer Briefs in Business, Springer New York, available at:

http://spice.fsi.stanford.edu/docs/european_answers_to_the_financial_crisis_social_banking_and_social_finance
<http://www.springer.com/business+%26+management/finance/book/1>. [27. 01.2017.].

⁵ Dokumenti koji su se pojavili iz švajcarske filijale HSBC banke sa sedištem u Londonu, pokazali su kako je sa stotine hiljada računa njenih klijenata prebačeno više milijardi evra u više hiljada ofšor kompanija registrovanih najčešće u Panami i na Britanskim devičanskim ostrvima, u periodu od 2005. do 2007. godine <http://www.marketwatch.com/story/panama-papers-chart-10-banks-that-requested-the-most-offshore-firms-for-clients-2016-04-04>, [01.03.2017.].

Potreba su nova pravila kapitalističke ekonomije, uspostava novog modela ekonomskog upravljanja i novog modela bankarstva. To bi doprinijelo, sprečavanju nastanka novih finansijskih i ekonomskih kriza, kao i pravednijoj raspodjeli nacionalnog dohotka, pravednijoj raspodjeli bogatstva i smanjenju siromaštva. Prosječna stopa prinosa na kapital veća je od prosječne stope ekonomskog rasta, u prosjeku 10 do 20 puta, gledano kroz istoriju⁶. Dinamika raspodele dohotka i bogatstva u dinamičkom razvoju tržišne ekonomije i privatnog vlasništva, povezana je sa činjenicom da prirodna stopa prinosa na kapital (r) može biti trajno veća od stope rasta dohotka i proizvodnje (g). Na početku dvadeset prvog vijeka stopa prinosa na kapital ima brži rast od stope ekonomskog rasta, u odnosu na rast u drugoj polovini dvadesetog vijeka⁷. Prosječna stopa rasta outputa (ekonomski rast) znatno je niža od stope prinosa na kapital, a naročito stope prinosa na finansijski kapital. Banke kao nosioci finansijskog kapitala, kao i drugi finansijski posrednici u konvencionalnom bankarstvu, prigrabile su sebi dio dohotka koji pripada drugim ekonomskim intutima, kao što su: rad, znanje, inovacija, preduzetništvo i informacija. U doba niskog privrednog rasta stopa prinosa na kapital raste mnogo brže od stope privrednog rasta, što dovodi do gomilanja kapitala (bogatstva) i produbljavanja nejednakosti u bogastvu⁸.

Izdizanje dohotka inputa finansijski kapitala, u odnosu na dohotke ostalih inputa, utiče na neujednačenu (nepravilnu) raspodjelu ostvarenog dohotka na inpute (faktore) proizvodnje. Kada se tome pridoda da centralne banke i vlade, ogromne količine novca (bez pokrića) daju bankama, situacija postaje vrlo zabrinjavajuća. Nobelovac Kruglan je takvo stanje nazvao diabetes ekonomija⁹. U takvoj situaciji banke putem sekundarne emisije novca povećaju kreiranje kreditnog novca. Tako banke ostvaruju ekstra profit na teret ostalih ekonomskih inputa. Na bazi tako nerealnog kapitala (osnova) banke emituju brojne vrijedonosne papire i finansijske derivate, koji donose ogromne profite. Potreban je novi model ekonomskog upravljanja i novi model bankarstva kako bi se promijenilo današnje stanje ekonomije¹⁰.

Partnersko bankarstvo temelji se na načelima poslovanja koja nijesu prisutna u konvencionalnom bankarstvu. Kod uspostave principa partnerskog bankarstva aktualizira se pitanje opravdanosti prisutnog obima kreditnog novca danas u svjetskoj ekonomiji, prvenstveno u bankarskoj industriji. Materijalna vrijednost (vlasnički odnos), a ne samo novac, sigurnija je osnova odnosa banka sa svojim klijentima (partner). Partnersko bankarstvo podrazumijeva eliminisanje asimetričnosti informacija, negativne selekcije i moralnog harzarda u poslovanju banaka. Podrazumijeva strogu zabranu kreiranja novca iznad količine potrebne za optimalnu novčanu masu u ekonomskom sistemu. Osnovni principi partnerskog bankarstva su: osnova poslovanja je da banka i klijent imaju partnerski odnos; materijalna vrijednost, a ne samo kreditni novac, treba postati prioritet u odnosima banka klijent; dioba profita, rizika i gubitka sa partnerom; eliminisanje nemamjenskih plasmana novca; zabrana finansiranja naoružanja, finansiranja ratova i agresija, zabrana špekulativnih radnji i nelegalne zarade; suzbijanje siromaštva i nejednakosti.

4. ZAKLJUČCI

- Potrebne su fundamentalne promjene i nova pravila (kapitalističke) ekonomije. Vrijeme je da se promijene politike koje proizvode ekonomske nestabilnosti i nejednakosti.
- U krizi je konvencionalni model bankarstva jer se temelji naglašeno na maksimalizaciji vrijednosti banke u dugom roku i/ili maksimalizaciji profita banke u kratkom i srednjem roku, sa odsudstvom društve odgovornosti poslovanja.
- Finansijska tržišta i dalje su prezasićena finansijskim posrednicima, prekompleksna u sadržaju ponuđenih proizvoda i finansijskih usluga, te nerazvijena u dijelu zaštite korisnika finansijskih usluga. Brojni bankarski proizvodi bili su, i još uvijek su destruktivni i neproduktivni.

⁶ Fundamentalna nejednakost nominuje se sa $r > g$, što reflektuje prosečnu godišnju stopu prinosa na kapital (uključujući profite, dividende, kamate, rente i druge dohotke od kapitala izražene u procentu njihove ukupne vrednosti – r) i stopu privrednog rasta (odnosno godišnje povećanje dohotka i proizvodnje – g), T. Piketty, *Kapital u XXI vijeku*, Buybook, Sarajevo, pp. 30 - 35, 2015.

⁷ T. Piketty, *Kapital u XXI vijeku*, Booy Book, Sarajevo, pp. 220 - 222, 2015.

⁸ Ibid, pp. 372- 379.

⁹ P. Krugman, *The Diabetic Economy*, New York Times, pp. 1 - 2, 2016.

¹⁰ H. Kalač, *Effects of economic thought on global economic crisis resolution*, Euro-Asia Forum in Politics, Economics and Business – 2016, July 21-22, 2016, Belgrade, pp. 7- 9.

Twelfth International Scientific Conference
KNOWLEDGE WITHOUT BORDERS
31.3-2.4.2017, Vrnjacka Banja, Serbia

- Skandali unutar konvencionalnog bankarstva, hazardsersko ponašanje, prevare idr., podigli su nivo svijesti i doprinijeli oblikovanju potražnje za bankarstvom koje ne stvara produkte koji uzrokuju krize, potražnje za bankama koje imaju više savjesti i samokontrole u svojim finansijskim apetitima.
- Pojava i trajanje globalne aktuelne finansijske i ekonomske krize, može se smatrati razlogom i pokretačkom snagom revitalizacije i reafirmacije ideje i prakse društveno odgovornog bankarstva, mogućnosti kreiranja i primjene novog modela bankarstva, društveno odgovornog u praksi.
- Novi model bankarstva, partnersko bankarstvo, može biti efikasniji model bankarstva od konvencionalnog modela, ako bi se temeljio na pomenutim, novim principima poslovanja banaka. Novi model bankarstva, partnersko bankarstvo i novi model ekonomskog upravljanja, mogu biti dobre osnove nove ekonomske teorije.

LITERATURA

- [1] A. Turner, *Banking at the cross-roads: Where do we go from here?* Speech by Lord Turner, FSA Chairman at Bloomberg, 24 July, 2012, pp. 1-5, available at www.fsa.gov.uk/library/communication/speeches/2012/0724-at.shtml. [22.02.2017.].
- [2] C. Scheirer and S. De Maertelaere: *Banking to make a difference. A preliminary research paper on the business models of the founding member banks of the Global Alliance for Banking on Values*. Artevelde University College Gent, June 2009, pp. 27.
http://www.social-banking.org/uploads/media/Scheire_Maertelaere_Banking_to_Make_a_Difference_01.pdf
[30.01.2017.].
- [3] D. Hou and D. Skeie, LIBOR: Origins, Economics, Crisis, Scandal, and Reform, Staff Report No. 667, March 2014, pp. 8-12, [22.02.2017.].
https://www.newyorkfed.org/medialibrary/media/research/staff_reports/sr667.pdf, [02.03.2017.].
- [5] H. Kalač, Effects of economic thought on global economic crisis resolution, Euro-Asia Forum in Politics, Economics and Business – 2016, July 21-22, 2016, Belgrade, pp. 7-9.
- [4] M. Frederik, *Monetarna ekonomija, bankarstvo i finansijska tržišta*, izdavač: Data Status, Beograd, 2006.
- [5] <http://www.europeanfinancialreview.com/?p=2027> [26.01.2017.].
- [6] P. Krugman, *The Diabetic Economy*, New York Times, pp.1-2, 2016.
- [7] P. Rose i S. Hudgins, *Bankarski menadžment i finansijske usluge*, 6 izdanje, prevod Data status, Beograd, 2005.
- [8] P. Rose, S., *Menadžment komercijalnih banaka*. 4. izd. Zagreb: MATE, 2003.
- [9] R. Benedikter, *Social Banking and Social Finance: Answers to the Economic Crisis*, 2010. Springer Briefs in Business, Springer New York, available at:
http://spice.fsi.stanford.edu/docs/european_answers_to_the_financial_crisis_social_banking_and_social_finance
<http://www.springer.com/business+%26+management/finance/book/1>. [27. 01.2017.].
- [10] T. Piketty, *Kapital u XXI vijeku*, Booy Book, pp. 220 - 222, pp. 374-379), Sarajevo, 2015.
- [11] The International Association of Investors in the Social Economy: <http://www.inaise.org/>, [28.02.2017.].
- [12] The Skoll Centre for Social Entrepreneurship at Oxford University: <http://www.sbs.ox.ac.uk/centres/skoll/Pages/default.aspx>. [28.02.2017.].
- [13] The Institute for Social Banking Bochum: <http://www.social-banking.org/en/news/>.
- [14] <http://www.social-banking.org/isb-seminars-speeches/> [24.02.2017.].
- [15] UNESCO Decade: *Education for Sustainable Development*, 2005-2014: <http://www.unesco.org/en/esd/>. [24.02.2017.].
- [16] Wehinger, G., *Banking in a Challenging Environment: Business Models, Ethics and Approaches towards Risks*, *OECD Journal: Financial Market Trends*, Vol. 2012/2, pp. 1- 4, p.7:
https://www.oecd.org/finance/Banking_in_a_challenging_environment.pdf. [22.02.2017.].
- [17] <http://www.marketwatch.com/story/panama-papers-chart-10-banks-that-requested-the-most-offshore-firms-for-clients-2016-04-04>. [01.03.2017.].